

Hjarbæk og Løgstrup i 1930'erne og -40'erne.

Af Hakon Havgaard

Den Landbrugsreform, der i slutningen af 1700-årene gik sin gang over Danmark, nåede aldrig til Hjarbæk.

Da jeg var dreng – fra 1935 og frem – var der 11 landbrug klumpet sammen i byen. Jeg har været der i år (2018) og set, at de fleste af de staldbygninger, der dengang var væsentlige for de pågældende familier, nu tilsyneladende står tomme og forfaldne hen – med en enkelt undtagelse, som åbenbart har overlevet.

Forestiller man sig at køre ind i Hjarbæk – fra Løgstrup, ser man en vej på venstre hånd. Denne vej fører til den omtalte overlevende gård. I min tid var der ingen husnumre i byen. Mit hjem lå vis á vis den omtalte vej. Nu er der et hvidt hus på grunden – tidligere var det rødt. Der er jeg født.

Mine forældre havde mødt hinanden i Argentina. Min mor havde i begyndelsen af 1920'erne fulgt med to morbrødre, der var "hjemme" på besøg. Min mor var født i Borup ved Knudby. Min far stammede fra Hærup. Han fortalte, at en ven, som han havde gået til præst med, sendte ham et brev fra Argentina – og opfordrede ham til også at komme derover.

Mine forældre opholdt sig hos og arbejdede for danske jordbrugere. Der var en stor dansk koloni i en trekant, dannet af Tres Arroyos, Necochea og Tandil. De var ved at få "foden under eget bord", da de ventede deres andet barn. Min mor insisterede på, at de under hensyntagen til børnenes skolegang skulle rejse hjem – hun har ikke været klar over, hvor lidt jeg lærte i Fiskbæk! Min lillebror er heller ikke imponeret.

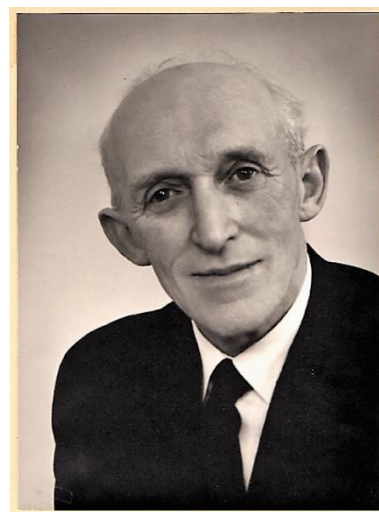
Det ventede barn blev en pige, der desværre døde som spæd.

De kom hjem til landbrugskrisen og købte et i mine øjne alt for lille landbrug i Hjarbæk. Sælgeren hed Johannes Braskhøj. Hans søn havde i øvrigt i min drengetid smedeforretning i Hjarbæk.

I Hjarbæk var der foruden de nævnte landbrug også folk, der ernærede sig som fiskere. Derudover: købmand, bager, tømrer/snedker, mælkeudsalg og som det eneste, der stadig eksisterer: kro! Et par af landmændene, ja, jeg mener tre havde ekstra indtægt ved at køre rundt til andre landsbyer for at sælge fisk. Der var - og er stadig en havn der. Vi børn havde fornøjelse af at følge med i aktiviteterne på havnen. Foruden det omtalte fiskeri var der jævnligt småskibe, der havde et ærinde i havnen. Fra gammel tid var Hjarbæk jo Viborgs nærmeste lokalitet med havneadgang. Jeg kan kun huske, at kartofler blev afhentet og kunstgødning leveret. Vi kendte ikke ordet coastere, men mon ikke de var af den størrelse. Vi omtalte dem som skonnerter – og gik op i, om de var to- eller tremastede.

Margrethe Havgaard

Peder Havgaard

Vi drenge fulgte meget med i entreprenørfirmaet Theuts arbejde med at få udvidet havnen, så den kunne forberedes på de mange lystsejlere, der siden er kommet til. Havneudvidelsen skete i 1945. Min lillebror husker levende, hvordan en af vognmand Flarups store lastbiler en dag blev læsset for tungt - og knækkede en aksel under presset.

To familieejede hollandske skibe var så uheldige at være til stede i Hjarbæk havn den 9. april 1940. De fik selvfølgelig straks sejlforbud, og måtte "overkrige" i Hjarbæk. Mod slutningen af krigen tog tyskerne deres både – og hjem! Hollænderne blev indkvarteret i byen. Vi havde den ene familie boende en tid.

Den ene familie, Pelon, så vidt jeg husker, havde en pige på min alder. (Den anden familie hed Schmedes). Efter en tid skulle hun jo også gå i skole i Vorde, - hver anden dag husker man vel! En lærer – Østergaard Nielsen varetog undervisningen af "de store klasser", hvilket vil sige tredje og fjerde klasse. De to yngste klasser var overladt til frk. Djernis' forgodtbefindende og lune. Hun var i øvrigt også ansat på Lyngsø skole – hvor hun havde sin bolig. Jeg kan se morgensituationer for mig: Vi børn sidder på trappestenen og spidser vore grifler – pludselig kan vi høre hendes larmende cykel nærme sig – og alvoren sænker sig tungt!

Hollænderpigen blev en dag af nogle store drenge lokket til at løfte op i skørtet. Uheldigvis kom frøkenen og så det. Resolut snuppede hun pigen og gav hende ved hjælp af en bog en regulær endefuld. Pigen skreg selvfølgelig i panik, dels af smerte – og tror jeg – i uvidenhed om, hvad det hele gik ud på.

Nu da jeg er begyndt på det med børnenes tilværelse der tilbage, så lad mig fortælle om en oplevelse, jeg havde da jeg var ni år gammel (min familie orker ikke, at jeg gentager den). Under høsten fik jeg et af de stive byghår ind ved en negl. Først et par gange sæbevand – inden min mor og jeg (hun på cykel) tog til lægen i Løgstrup. Der blev kigget og lagt forbindelse. Næste og det følgende besøg kunne jeg godt selv klare. Sidste gang blev jeg sat i en stol og fik en maske for ansigtet – jeg kendte ikke ordet kloroform – neglen af. Da jeg så var kommet til mig selv, stak jeg fødderne i træskoene og traskede hjem til min mors kommentar: at hun havde forventet, at det ville ende sådan. Nu kan man selvfølgelig sige, at jeg fortæller om det for på afstand at opnå lidt medlidenhed. Men hvis det aspekt udelukkes, så siger det jo noget – ligesom om hollænderpigens oplevelse – om børns placering i hierarkiet på landet der i 1940'erne. Med skal også, at min lillebror fik en meget grim oplevelse ved en kartoffelsorterer – af vippetypen – han fik en finger i klemme under vægten af en tung træramme og en masse kartofler. Det må have gjort meget ondt. Den dag i dag er hans negl og neglerod ødelagt.

På "hovedgaden" i Løgstrup dvs. mellem Brugsen og Stationen var der tilbage i 40'erne et snedker-/tømrerværksted placeret. Chr. Hansen stod der på gadeskiltet. Kræn Hansen i daglig tale. Foruden træfirmaet havde CH også en lille stald bag ved værkstedet – jeg kan huske, at han havde to køer der. Han havde også en lade ude på sin mark. Hans jorder var delt, så den største del lå på den anden side af gården "Over Løgstrup". Den mindre del med laden lå ved vejen til Hjarbæk. Jeg kan huske, at jeg undrede mig over ikke at se nogen hest i stalden. Hvordan fik de passet jorden uden trækraft? Endelig havde han også et stykke eng ned til Fiskbæk å – til Kvols-siden. Alt det købte mine forældre af CH's enke en gang under krigen. Jeg kan se situationen for mig: jeg havde været med min far en tur i Skals Sparekasse, derefter et møde i køkkenet med enken og der var en person mere tilstede – jeg opfattede hende som en datter?

Hvorfor ville mine forældre mon have mere jord? Min far havde skaffet en væsentlig indtægt til familien ved at have jobs "i byen". Det første jeg kan huske var, at han under meget varme sommerdage var hyret til at køre vand på vejene. Der var jo ingen asfalterede veje i kommunen dengang. Ellers kørte han landture for Løgstrup brugs + mælketure.

I slutningen af krigen gik de i gang med et byggeprojekt omkring det, der havde været CH's lade. Laden blev indrettet til stuehus. Staldbygningen i Hjarbæk blev revet ned og materialet herfra – inkl. tagsten – blev genanvendt i Løgstrup. Så én ejendom er der altså flyttet ud fra Hjarbæk!

De ville åbenbart gerne have så meget jord/ejendom, at vi kunne få føden der. Senere tilkøbte de også ca. 5 tdr. land, der lå som en forlængelse af vores – videre ned ad Hjarbækvejen. Denne jord købte de også af en "bymand" i Løgstrup. Jeg husker kun hans fornavn, Henry. Han boede mellem malermester Vestergaard og kartoffelhandler Niels Hansen. Jeg husker, at han i en årrække stod for indvejsningen af mælk på Fiskbæk mejeri.

En stor begivenhed for hele vores familie var den årlige argentinerfest. Asado kaldet – efter navnet på det stegte lammekød – der blev fortæret til festen. Det var Viborgegnens dansk-argentinerere, der deltog. Altid første søndag i juli. Stegemesteren – her Christian Nørskov fra Kuhr – mødte tidligt op med et antal halve lammesider. Disse blev placeret på lodrette spyd omkring et bål. Her var der rigtignok tale om langtidsstegning – kødet blev undervejs stænket med en væske, hvis opskrift jeg ikke er fortrolig med, men der indgik pæne mængder hvidløg + eddike og vand.

På argentinermaner blev der drukket en del rødvin til og spist nogle ret tørre brødstykker kaldet galletter. Rødvinen skulle helst nydes fra en læderpose med strålespids. Der blev selvfølgelig snakket Argentina, mens man ventede på kødet. Ventetiden blev også brugt til at drikke maté – også på argentineravis. Jeg kan huske vi var til "Asado" på Loldrupgård ved Engelsborg, i Kuhr, i Spangsdal (øst for Overlund), i Lund ved Ørslevkloster og endelig havde vi det også et år hos os.

Hakon Havgaard

Supplement til Hakons fortælling:

Snevintrene

I begyndelsen af fyrerne var landet hårdt ramt af store mængder af sne, og vandene omkring Danmark var frosset til. Sneen var til stor fryd for os børn. Vi kælkede ned ad Vordevej, fra toppen af hulvejen og helt ned til havnen og sommetider langt ud på isen, hvis man var så heldig at have en is-slæde. Om aftenen arrangerede de unge karle ture med en kane, som de styrede med en granraffe. Det var meget morsomt at være med til, men jeg husker også at det var et stort slid at få kanen slæbt op igen, til en ny tur.

Vi stod også på ski - snedkermester Lund Frederiksen lavede nogle primitive ski til os børn - jeg havde også fået et par og første gang jeg skulle prøve dem, var på Evald Tonnissens mark, oven for hans ejendom. Jeg kunne selvfølgelig ikke styre dem og endte med at køre ind i en kornstak, som han havde stående, med skiene ind i kornet, lige til bindingerne og der stod jeg, fuldstændig fastlåst med armene ud til siden og ansigtet boret ind i enderne af kornstråene. Og apropos børns vilkår - vores mor overværede hændelsen, og det hun var mest bekymret over var, at jeg i panik havde råbt "for fanden da" lige før jeg ramte stakken.

Skolen

Jeg er/var heller ikke særlig imponeret af lærer Østergaard (jeg er enig i Hakons beskrivelse af frøken Djernis – hun var en plage). Vi lærte ikke noget hos ham, som kunne have uddannelsesmæssig betydning for os senere i livet. Det positive var, at vi sang meget, hvilket betyder, at jeg i dag kan teksten til de fleste af vore fædrelandssange næsten udenad, men ellers terpede vi salmevers, kongerækken og læste bibelhistorie, stavning og lidt dansk i form af diktat, regning, den lille tabel - det var ringe. Og meget bedre blev det ikke i Fiskbæk skole.

Havnen

De ankomne skibe var en stor begivenhed for os drenge, vi diskuterede dem meget og vi skelnede skarpt imellem, om det nu var en med kun en mast eller to- og tremasters, hvor meget de kunne laste osv. Sagligheden blandt os drenge ville ingen ende tage. Vi kaldte dem skonnerter. De kom også med træ og tømmer.

Egon Havgaard

Data om familien:

Peder er døbt Peder Haugaard* Nielsen, født 24. juli 1900 i Hærup, Klejtrup sogn. Hans forældre var boelsmand Søren Christian Nielsen og hustru Ane Christensen.

Peder døde 27. august 1966 (døde vist nok i Bagsværd, men Peders død er ikke indført i KB der).

**familien bruger stavemåden Havgaard.*

Margrethe er døbt Kristine Margrethe Kristensen, født 11. august 1897 i Taarup. Hendes forældre var fisker i Borup Søren Kristian Kristensen og hustru Ane Marie Katrine Smidt. Det er oplyst andetsteds, at de boede i "Løvhytten" i Borup. Søren Kristian var også en anset musiker.

Margrethe døde 4. juni 1979 (døde vist nok i Bagsværd).

Margrethe og Peder blev gift den 14. november 1930 i Cascallares, Argentina.

Børn:

Egon, født 31. juli 1932 i Argentina. Gift med Inge.

Birthe, født 6. juni 1934 i Hjarbæk. Død 8. december 1934.

Hakon, født 30. oktober 1935 i Hjarbæk. Gift med Bodil Thomsen Jensen.

Sven, født 4. april 1939 på Viborg Sygehus (forældrene boede i Hjarbæk). Gift med Birthe.

Bopæl:

Hjarbæk: Efter hjemkomsten til Danmark købte Margrethe og Peder for deres opsparede midler en ejendom i Hjarbæk. Det må have været i 1934 (handlen fremgår desværre ikke af realregistret), at de købte matr. nr. 2c af Johan Kristian Jensen, også kaldet Johan Braskhøj. Han havde haft ejendommen fra 1901.

Det ses også, at Havgaard-familien boede på matr. 2c ved folketællingen i 1940. På dette tidspunkt boede Margrethes far hos dem.

Nuværende adresse er Hjarbækvej 15.

Hjarbækvej i Løgstrup: I 1941 købte Peder så matr. nr. 1h Løgstrup af Chr. Hansens enke. I 1949 tilkøbte han matr. 1i Løgstrup og 10v Fiskbæk.

Nuværende adresse er Borbergade 34.

Løgstrup: I 1959 solgte de ejendommen på Hjarbækvej og flyttede til det tidligere jordemoderhus på Skivevej. Her boede de til 1964.

Nuværende adresse er Hovedgaden 22.

De flyttede til Sjælland, vist nok Bagsværd.

Research: *Ellen Jensen*

Gravstedet på Vorde kirkegård.